SÖYLEŞİ VE İMZA

SERDAR ŞAHİNKAYA

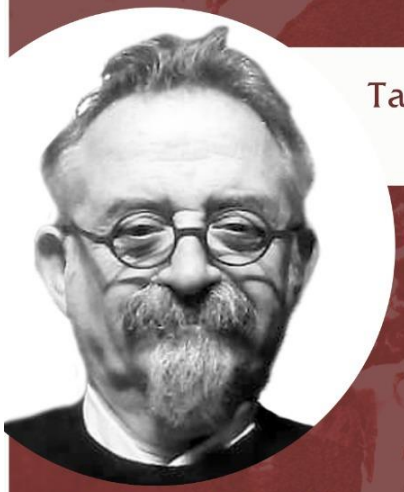

Tarih: 28 Mayıs 2022, Cumartesi
Saat: 15:30

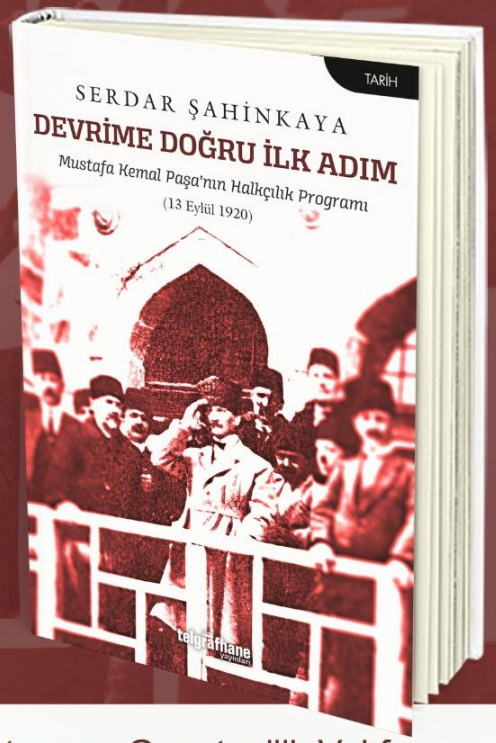

Bugüne dek birçok kaynakta adı geçmesine rağmen metni bulunmayan; kimi tarihçilerce varlığına dahi şüpheyle yaklaşılan 1920 Halkçılık Programı, ilk kez tam metni ve iktisadi-tarihsel gerçekliği ile okura sunuluyor...

telgrafhane yayınları
www.telgrafhane.org

Yer: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı
Adres: Paris Caddesi No: 14. Kavaklıdere - Ankara

Ne Yazdım Değil?

O zaten kitapta…

Nasıl Yazdım?

Osmanlıca Metin
(Çankaya Köşkü Atatürk Arşivi)

خلقچیلق اپروغرامی

ATATÜRK ARŞİVİ

Dolap No. :
Kutu No. :
Dosya No. :
Fihrist No. :
Sahife :
Konu :

Büyük Millet Meclisi Başkâtibi Receb Beyefendi'ye

HALKÇILIK PROGRAMI

Büyük Millet Meclisinin mâhiyet-i esâsiyesini ve usûl-i idâre hakkındaki nokta-i nazarları tesbît eden ve Büyük Millet Meclisinin 24 Nisan sene 336 Cumartesi günkü ikinci ictimâında ittifâkla kabûl olunan Mustafa Kemâl Paşa'nın takrîri:

Bugünkü müşkil vaziyet içinde vatanı tehlike-i inhilâl ve izmihlâlden kurtarmak için ittihâzı lâzım gelen tedâbîr bi't-tabi heyet-i muhteremelerine âid olacaktır. Ancak bu husûsta da kendi tedkîkât ve malûmâtımıza istinâd eden kanâatlerimizi Meclis-i âlînize arz etmeyi fâideli add etmekteyiz. Gerek hukûk-i esâsiye kavâidine gerek târihteki emsâl-i adîdeye ve gerek zamânımızda aynı şerâit-i elîme içinde marûz-ı inhidâm kalmış olan milletlerin teşkîl ettiği ibret-i müessireye nazaran memleketi inkısâm ve inhilâlden kurtarmak için derhâl kuvâ-yı umûmiye-i milliyeyi esâslı teşkilât ile tevhîd etmekten başka çâre yoktur. Bunun şekli ne olmak lâzım gelir? İşte mesele buradadır. Gayr-ı meşrû ve gayr-ı mesûl kuvvetlerin tahakkümüyle kuvâ-yı devleti tevhîd imkânı bulunsa dahî bunun temâdîsi kabil olmadığını bilirsiniz. Esâsen Meclis-i âlînizin mevcûdiyeti de evvel emirde meşrûiyet ve mesûliyet esâslarının milletçe vâcibü'l-mürâât görüldüğüne en büyük delîldir. Binâen-aleyh Meclis-i âlînizde ..... eden irâde-i âliye-i milliyeye istinâd etmek sûretiyle meşrûiyet ve kânûniyetini ve yine heyet-i muhteremenizde tecellî eyleyen vicdân-ı milletin muhâkemesine merbût bulunmak cihetiyle de mesûliyetini takdîr ve tesbît edecek bir kuvvetin idâre-i umûr etmesi zarûrîdir. Bu kuvvetin şekl-i tabîîsi ise bir hükûmettir. Hükûmet teşkîlâtının şekl-i esâsîsi gayr-i mesûl bir reis hükûmette tesbît edilen nokta-i tevâzüne istinâden kuvve-i teşrîiye vazîfesiyle mükellef bir heyet-i murâkabe ile vazîfede devâmı bu heyetin inzimam-ı itimâdına mütevakkıf bir

32

memleket
SİYASET YÖNETİM

altı aylık
kuramsal dergi

Halkçılık Dosyası

Aydınlanma ve İlk Birikim Çelişkisinde
Halk ve Halkçı Ekonomi Politik
Ceyhun GÜRKAN

Güvencesizler Çağında Halkçılığı Tartışmak:
Günümüzde Radikal Halkçılığın İmkanları
Mustafa Berkay AYDIN

Kemalist Halkçılığın Analizi: Yeni Bir Yorum Denemesi
İhsan Ömer ATAGENÇ

Dosya Dışı Makaleler

Elit Teori Çerçevesinde Türkiye'de Kadın Milletvekilleri Üzerine
Bir İnceleme
Senem ERTAN, Hümeyra Rojda AYKAÇ

Türk Askeri Yönetimindeki Kırılmalarda
ve Dönüşümlerde Yabancı Etkisi:
Osmanlı'dan 2000'lere
Turgut ATASOY

Kentsel Siyaset Literatürünün Türkiye Yazımındaki Serüveni:
Politik Ekonomi ve Kurumsalcı Yaklaşımların Eleştirel
Bir Değerlendirmesi
Osman SAVAŞKAN, Çiğdem AKSU ÇAM

Bilgi-Belge

Mustafa Kemâl Paşa'nın Halkçılık Programı
Serdar ŞAHİNKAYA

memleket SİYASET YÖNETİM

M
S
Y

2019
32
ISSN 1306 8282

Mustafa Kemâl Paşa'nın Halkçılık Programı

(13 Eylûl 1920)

Serdar ŞAHİNKAYA[1]

1923 Cumhuriyet Devriminin sosyal yönünü belirleyen "Halkçılık" meselesinin yeniden incelenerek hatırlanması, daha iyi anlaşılması ve belki de 21. yüzyıla taşınması gayretlerini çok değerli bulmaktayım.

2003-2007 döneminde T.C. Cumhurbaşkanlığı Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler Çalışma Grubu üyeliği görevim sırasında Çankaya Köşkü'ndeki Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi'nden Halkçılık Programının orijinal metni ve daktilo edilmiş transkripsiyonundan birer kopya edinmiştim. Memleket Siyaset Yönetim Dergisi "Halkçılık" temalı bir özel sayı/dosya çağrısına çıkınca elimdeki bu metni, meraklıları ile paylaşmanın sırasıdır diye düşündüm. Sayı editörlerinden Doç. Dr. Deniz Yıldırım'ın da görüşünü aldıktan sonra bu kısa notla birlikte ilgili metinleri takdim ediyorum.

Metnin transkripsiyonunu, alanında nerede ise tek yapıt olan İsmail Arar'ın *Atatürk'ün Halkçılık Programı*'ndaki metin ile birebir karşılaştırdım[2]. Saptadığım küçük farklılıklar nedeniyle de emin olmak için ODTÜ Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi Sayın Canan Halaçoğlu'ndan destek aldım[3]. Canan Hocam, bendeki transkripsiyon metninde 13 adet imla hatasına işaret ederek, düzeltmelerde bulundu. Kendisine buradan da bir kere daha şükranlarımı sunuyorum. Bu bağlamda düzeltmeleri içeren transkripsiyon metni, tarafımdan yeniden Word ile yazıldı. Doğal olarak son halde varsa yazım hatalarının kusuru tamamıyla bana aittir.

Evet, Mustafa Kemâl Paşa diyor ki; "*Bilmünasebe arzetmiştim ki, ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza menşe teşkil eden 13 Eylûl 1920 tarihli bir programı Meclise takdim etmiştim. (…) Siyasî, içtimaî, idari, askerî noktai nazarları telhis ve teşkilâtı idariye hakkındaki mukarreratı ihtiva eden bu program Meclisin 18 Eylûl 1920 günkü içtimaında okunup, bu tarihten dört ay geçtikten sonra takarrür eden ilk Teşkilâtı Esasiye Kanunu, bu programdan çıkmıştır*" (Arar, 1963: 7 – 11)

---

[1] Dr. 21. Yüzyıl İçin Planlama Grubu Koordinatörü

[2] Arar, İsmail (1963). *Atatürk'ün Halkçılık Programı ve Halkçılık İlkesinin Tarihçesi*. Eylül. İstanbul. Baha Matbaası.

[3] Bu desteği sağlayan ODTÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi aziz dostum Prof. Dr. Recep Boztemur'a teşekkürlerimle.

Sevgili Hocam, Prof. Dr. Oktar Türel'e şükranla….

Ankara, 26 Ocak 2022

Kardeşim Serdar,

Önerdiğim değişiklik ve düzeltmeler ile ilgili olarak bazı açıklamalar eklememin yararlı olacağını düşündüm:

* (^) işaretleri: Bunların bir kısmının kaldırılmasını önerdim. İki nedenle: (i) "müntehab" (seçilmiş) gibi bazı sözcüklerde bu işaretin konulması, a harfinin uzun okunmasına yol açar; oysa bu sözcüklerdeki a kısa okunmalıdır; (ii) "Kalın" k (Arap alfabesindeki kaf) 'tan sonra (^) işaret konulursa, bu sözcükler "ince" k (Arap alfabesindeki kef) ile telaffuz edilir. Bu nedenle kabil (olanaklı), nikat (noktalar), ittifak, kânun (yasa), makâm (oran), itikat (inanç), tedkikat (incelemeler) gibi sözcüklerde (^) kullanmayınız.
* Günümüz Türkçesi'nde özgün Arapçası deforme olmuş "ictima" ve "ibtida" sözcüklerinde, sırasıyla, ç ve p sessiz harflerinin kullanılmasını yeğleyebilirsiniz. Keza, "hür" ve "Hak" diyebilirsiniz.
* "Müntehab" sözcüğü, Devellioğlu'nun Osmanlıca Sözlüğü'nde "müntahab" diye yazılmaktadır; takdir sizindir.
* "dürü dirâz" (çok uzun) sözcüğünün Devellioğlu'ndaki yazılışı "dürû-dirâz"dır ve kanımca doğru olanı budur (her iki u harfinin de uzun okunması gerektiği için)
* Beş yerdeki tereddüdüm sizinle paylaşmak isterim:

(i) Sh. 1, para. 1 sonundaki "tarafdâriz" sözcüğünün cümle kuruluşu itibariyle "tarafdâriyız" olması gerekir; ama baskı aşıkça böyle. Aslına uygunluk gerekçesiyle yanlışı koruyabiliriz.

(ii) Sh. 1, para. 1, satır 15'deki "görememekteyiz" sözcüğünü ben "görmemekteyiz" diye okuyorum. İlki de bana yanlış gelmiyor, kararı siz verin.

(iii) Sh. 2, para. 2, satır 6'da "müntehib" (seçmen)'in kastedildiği anlaşılıyor, ama baskıdaki sözcük "müntehab" (seçilmiş)'tir. Baskı yanlışına uymamamız daha doğru olabilir.

(iv) Halkçılık Programı, Md. 2'deki "tahakkum" sözcüğü, fotokopide "hükûm" diye okunuyor. (+ harfi fotokopide belirsizleşmiş olabilir; böylece thkm harfleriyle yazılan tahakkum, hkm ile yazılan hükm'ye dönüşmüş olabilir). Halaçoğlu'nun ve arşivcilerin okumasına bağlı kalabiliriz.

v) Sh. 1, para. 2, satır 16'da "reis hükûmette tesbit edilen" ifadesinin doğrusu, bence "reis-i hükûmette tesbit edilen" olmalıdır (Farsça tamlamaların -i 'si, özgün imlâda yazılmaz; örneğin "Meclis-i âlî" yazmak istediğinizde "Meclis âlî" yazarsınız). Bu düzeltmeyi cümlenin anlamını gözeterek yapmayı uygun görüyorum.

* Bazı düzeltmeler için kısa notlar düşeceğim:

- Sh. 1, para. 2, satır 23'deki aguş (kucak) sözcüğünündeki a ve u uzun okunduğu için, âgûş diye yazsak daha iyi.
- Sh. 3, para 1, satır 5'deki "bî-lüzûm-ı nazariyat" doğru değil, burada Farsça kurala uygun tamlama yok; kastediten şey, "gereksiz kuramlar", yani "bî-lüzûm nazariyat".
- Program, Md. 3, satır 4: "Müttekâ" sözcüğü "dayanak, dayanılacak şey" anlamına geliyor (Devellioğlu)
- Program, Md. 15, satır 3: "veche-i tayîn" doğru değil, TBMM'nin vekillere veche (sözcük anlamı: yan, taraf, semt (Devellioğlu)), yani yer vermesinden söz ediliyor. Doğrusu "veche tayîn" olacak.
- Program, Md. 16, satır 3: "umûr-ı ---" doğru değil burada Farsça kurallara uygun bir tamlama yok. Kastediten, "emir ve kumandaya müteallik umur" yani "işler"dir.

Program, Md. 15, satır 2: "intihâb-kerde" yerine "intihab-gerde" yazılacak, "gerde" son eki, bir isme eklenirse, "yapılmış, edilmiş" anlamı kazandırır (bkz. Devellioğlu). Bu son ekin Farsça yazımında k (kef) harfi kullanılıyor; ama g okunuyor.

- Çeşitli yerler: "muâhedâd", "müdded", "rüyet"deki son d harflerinin t olması gerek.

Kolay gelsin! (Unuttuğum bir şey: Özgün metnin başında el yazısıyla yazılmış "BMM Başkâtibi Recep Beyefendi'ye" yollamasına baskıda yer vermeye gerek var mı?)

Sevgilerimle,
O.T.

Büyük Millet Meclisi Başkâtibi Recep Beyefendi'ye

HALKÇILIK PROGRAMI

Büyük Millet Meclisinin mâhiyet-i esâsiyesini ve usûl-i idâre hakkındaki nokta-i nazarları tesbît eden ve Büyük Millet Meclisinin 24 Nisan sene 336 Cumartesi günkü ictimâında ittifâkla kabûl olunan Mustafa Kemâl Paşa'nın takrîri:

Bugünkü müşkil vaziyet içinde vatanı tehlike-i inhilâl ve izmihlâlden kurtarmak için ittihâzı lâzım gelen tedâbîr bi't-tabi heyet-i muhteremelerine âid olacaktır. Ancak bu husûsta da kendi tedkîkât ve malûmâtımıza istinâd eden kanâatlerimizi Meclis-i âlinize arz etmeyi fâideli add etmekteyiz. Gerek hukuk-i esâsiye kavâidine gerek târihteki emsâl-i adîdeye ve gerek zamânımızda aynı şerâit-i elîme içinde marûz-ı inhidâm kalmış olan milletlerin teşkil ettiği ibret-i müessireye nazaran memleketi inkısâm ve inhilâlden kurtarmak için derhâl kuvâ-yı umûmiye-i milliyeyi esâslı teşkilât ile tevhîd etmekten başka çâre yoktur. Bunun şekli ne olmak lâzım gelir? İşte mesele buradadır. Gayr-ı meşrû ve gayr-ı mesûl kuvvetlerin tahakkümüyle kuvâ-yı devleti tevhîd imkânı bulunsa dahî bunun temâdîsi kabil olmadığını bilirsiniz. Esâsen Meclis-i âlînizin mevcudiyeti de evvel emirde meşrûiyet ve mesûliyet esâslarının milletçe vâcibü'l-mürâât görüldüğüne en büyük delîldir. Binâen-aleyh Meclis-i âlînizde tekasüf eden irâde-i âliye-i milliyeye istinâd etmek suretiyle meşrûiyet ve kânûniyetini ve yine heyet-i muhtereminizde tecellî eyleyen vicdân-ı milletin muhâkemesine merbût bulunmak cihetiyle de mesûliyetini takdîr ve tesbît edecek bir kuvvetin idâre-i umûr etmesi zarûrîdir. Bu kuvvetin şek-i tabîîsi ise bir hükûmettir. Hükûmet teşkilâtının şekl-i esâsîsi gayr-i mesûl bir reis hükûmette tesbît edilen nokta-i tevazüne istinaden kuvve-i teşrîiye vazîfesiyle mükellef bir heyet-i murâkabe ile vazifede devâmı bu heyetin inzimam-ı itimadına mütevakkıf bir kuvve-i icrâiyeden ve bu kuvve-i icrâiyenin vezâif-i milliliyeye göre taksim ve tensîkinden ibarettir. Bu şekilde kuvve-i icrâiye, reis-i hükûmet tarafından müntehâb ve kuvve-i teşrîiyenin itimâd ve muvafakatine müstenid bir kuvvettir ki hilâfet ve saltanat makamının tahlîsine muvaffakiyet hâsıl olduktan sonra Pâdişâhımız ve Halîfe-i Müslimîn Efendimiz her nev cebr ve ikrâhtan âzâde ve tamâmıyla hürr ve müstakil olarak kendini milletin âgûş-ı sadâkatinde kendini gördüğü gün Meclis-i âlînizin tanzîm edeceği esâsât-ı kânûniye dâiresinde vaz-ı muhterem ve mübeccelini ahz eder. Meclis-i âlîniz murakıp ve müdekkik mâhiyetinde bir meclis-i meb'ûsân değildir. Binâen-aleyh yalnız teşri ve taknîn ile vazîfedâr olarak mesûl bir mevkiden mukadderât-ı milliyeyi nezâret altında bulunduracak değil, bi'l-fi'l onunla iştigâl edecektir. Nitekim fevkalâde ahval içinde bütün milletler bu prensipleri terk ederek ya kuvve-i teşriiyeyi tatîl edip icrâ heyetlerine fazla salâhiyetler bahş ederler veyâhûd bütün milletin ârâ-yı umûmiyesine mürâcaatla ittihaz-ı mukarrerât eylerler. Biz ittifâk-ı cumhura her kuvvetten ziyâde salâhiyet bahş eden İslâmiyet esâsâtını nazar-ı dikkate alarak Meclis-i âlînizi kâffe-i umûr-ı millette doğrudan doğruya vazü'l-yed tanımak tarafdârız. ("tarafdârınız" olsa gerek; ama metnde tarafdarız yazılmış)

Bu umde-i esâsiye kabûl edildikten sonra dâima Meclis-i âlînizin heyet-i umûmiyesi teferruât-ı umûra kadar fi'len tedkîk ve müzâkere imkânı bulamayacağından heyet-i muhteremenizden tefrîk ve tevkîl edilecek azânın hükûmet teşkilât-ı hâzırasına nazaran îcâb eden taksîm-i mesâi esâsına göre memûr edilmesi ve her birinin ayrı ayrı ve cümlesinin

"Esasen, devirleri ayıran bir çizgi olmak gerekir..."
Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Bugüne dek birçok kaynakta adı geçmesine rağmen metni bulunmayan; kimi tarihçilerce varlığına dahi şüpheyle yaklaşılan 1920 Halkçılık Programı, ilk kez tam metni ve iktisadi-tarihsel gerçekliği ile okura sunuluyor.

Serdar Şahinkaya, bu titiz çalışmasında, Osmanlı'nın yıkılışı sonrası Anadolu'da yakılmaya başlanan devrim ateşlerinin, halkçı bir özle büyüyüp, yüzyıllar süren bir karanlığı yurttan kovuşunu farklı bir cepheden inceliyor.

Mustafa Kemal'in daha ilk adımda kurtuluş mücadelesine verdiği devrimci cansuyunu; Sovyetler Birliği ile kardeşçe ve halkçı özde yürütülen iş birliğini, bir yandan hatları ortaya çıkan gelecek hedefini; tüm bunların somutlaştığı metin olan ve 18 Eylül 1920'de TBMM kürsüsünden okunan "Halkçılık Programı"nı, Cumhuriyet'in âdeta değişmez yasası olarak bir kez daha ortaya koyuyor.

"1919'un sonundan 1920'nin sonuna uzanan süreç,
bir devrim dönemidir. Görülmektedir ki;
Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Programı,
kütüphane masalarında değil,
cephelerdeki süngülerin şakırtısı,
çizmelerin tozu ile
yani 'ateşle, demirle, kanla' yazılmıştır..."

telgrafhane yayınları
www.telgrafhane.com.tr
/telgrafhane
/telgrafhaneyayinlari
/telgrafhane_

DEVRİME DOĞRU İLK ADIM • Serdar Şahinkaya
telgrafhane yayınları

TARİH

SERDAR ŞAHİNKAYA

DEVRİME DOĞRU İLK ADIM

Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Programı

(13 Eylül 1920)

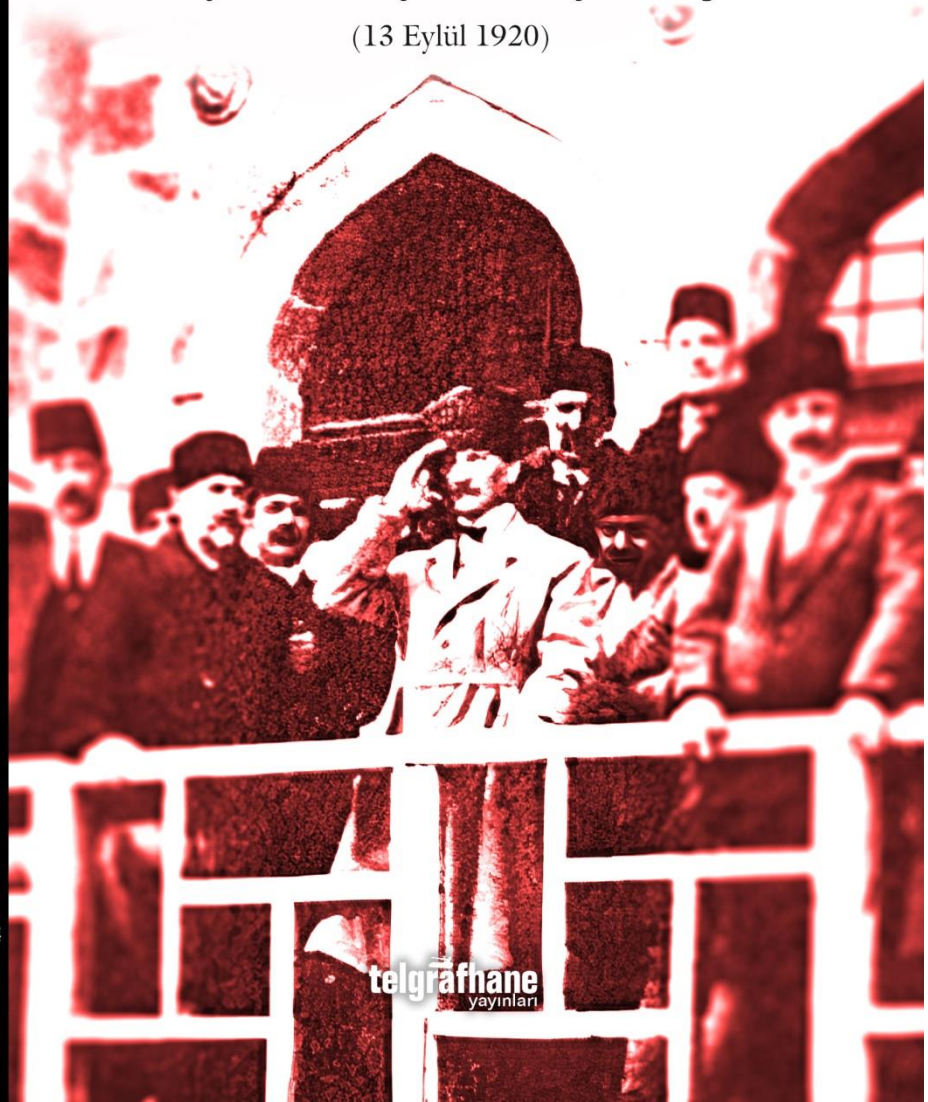

telgrafhane yayınları

İçindekiler

Önsöz *11*

Giriş *13*

1920'de Osmanlı ya da Osmanlı'nın Son Yüzyılı Üzerine Kısa Bir Not 18

Mondros Mütarekesi, 30 Ekim 1918 19

Ve Bu Arada Kuvayı Milliye ve Yerel Kongreler 25

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 1920 31

Halkçılık ve Kritik Kırk Dört Güne Dair Bir Sinopsis 35

Halkçılık Programı ve Halkçılık Beyannamesi: Yakın Plan 48

Bitirirken *60*

EKLER *64*

Osmanlı İmparatorluğu ve Sevr Anlaşması (Harita) 65

Halkçılık Programı Osmanlıca Orijinal Metin 66

Daktilo Transkript Metin 68

Halkçılık Programı (Düzeltilmiş Transkript Metin) 76

Kaynakça *84*

30 Ekim 1918
Mondros Mütarekesi

Mondros Mütarekesi'ni imzalamaya giden Osmanlı heyeti: Solda oturan heyet başkanı Bahriye Nazırı Rauf Bey (Orbay), sağda oturan Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Bey. Arkada sağda heyet katibi Ali Bey (Türkgeldi), ortada Yzb. Tevfik, solda yaver Yrb Sait

Yer, Ege'nin küçük adalarından **Limni**'nin **Mondros Limanı**na demirli **Agamemnon Zırhlısı**. Bir tarafta Osmanlı İmparatorluğu'nun temsilcileri; Hamidiye kahramanı Rauf Bey, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Reşat Hikmet ve Yarbay Sadullah Beyler. Diğer tarafta İngiltere'nin Akdeniz Donanması Baş Komutanı Oramiral **Sir Arthur C. Calthorpe** vardır.

Ve Amiral Osmanlı Heyeti konuşmadan önce, *"Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının açılması ve Karadeniz'e geçişin sağlanması; Çanakkale ve İstanbul Boğaz kalelerinin Müttefiklerce işgali"* diye başlayıp; "*Müttefik savaş tutsakları ile gözaltında bulundurulan ya da tutsak Ermenilerin tümünün İstanbul'da toplanarak herhangi bir koşula bağlı olmaksızın Müttefiklere teslimi… Müttefiklerin güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkı bulunması…"* koşullarıyla sürüp giden dayatmasını *Mütareke (Bırakışma)* olarak imzalatıvermiş ve böylece **altı deniz, üç anakarada, 16,5 milyon km^2 alan ve 70 milyon insanla altı yüzyıla yayılan Osmanlı İmparatorluğu'nu tarihin çöplüğüne atıvermiştir.**

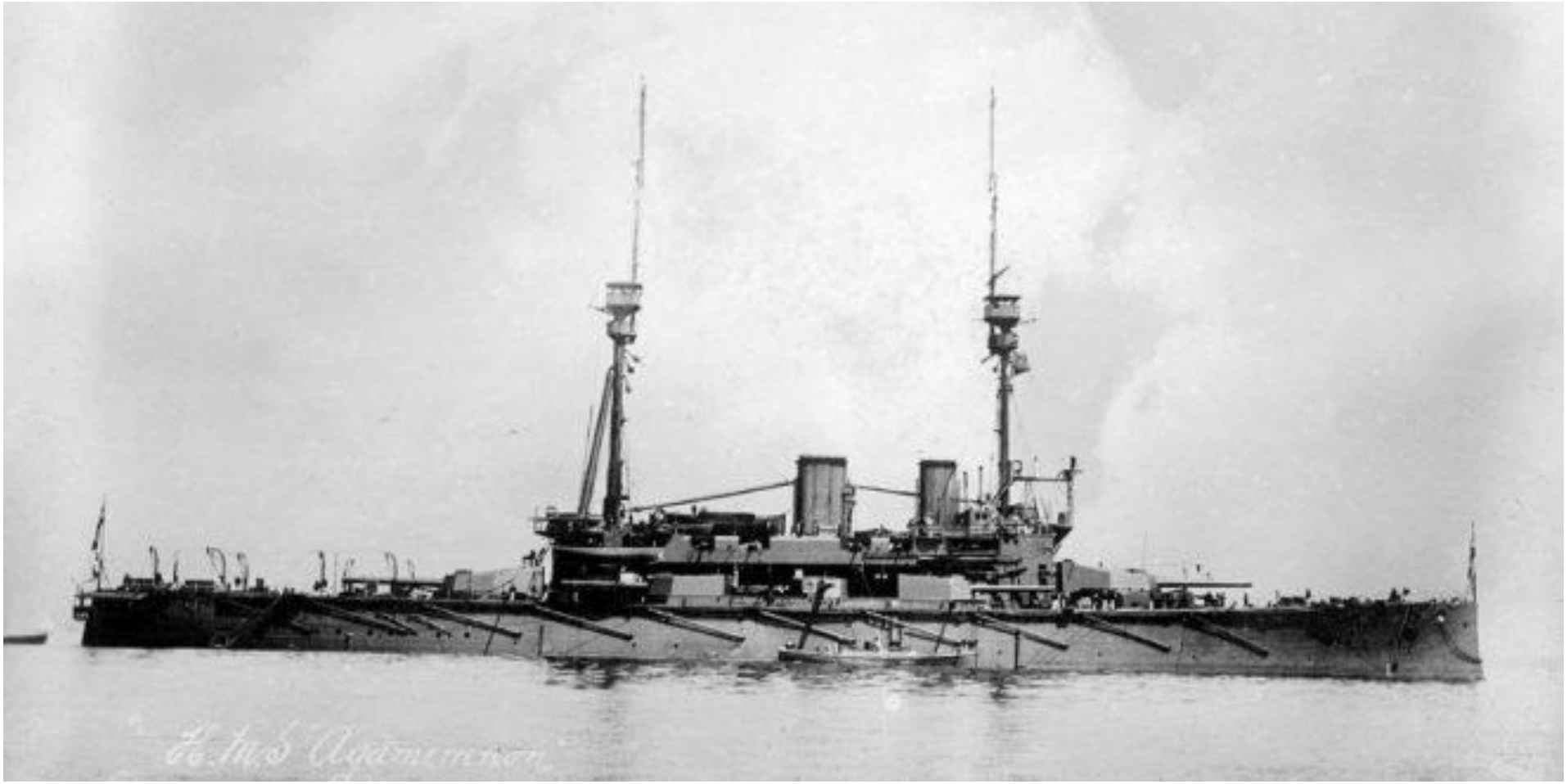

Mütareke'nin İmzalandığı Agamemnon Zırhlısı

TWENTY-FIVE. Hostilities between the Allies and Turkey shall cease from noon, local time, on Thursday, 31st October, 1918.

Signed in duplicate on board His Britannic Majesty's Ship "AGAMEMNON" at Port Mudros, Lemnos, the 30th October, 1918.

Arthur Calthorpe.

Hussein Raouf

Rechad Hikmet

Sarandlaly

https://blog.nationalarchives.gov.uk/milestones-peace-armistice-mudros/

Mütareke için Limni Adasına yolcu edilen heyetin uğurlandığı gün İstanbul - Beyoğlu, bayram etmektedir. Mağaza vitrinleri başta Yunan bayrakları olmak üzere yabancı bayraklarla donanmıştır.
Herkes birbiriyle sarılıp öpüşmekte ve göğüslerini İngiliz ve Fransız kokartlarıyla donatmışlardır.

Olayları seyreden bir gazeteci durumu şu satırlarla not eder:
"Bu memlekette doğup büyümüş, cedbeced burada yaşamış insanların vatanın felaketi ile bu kadar eğlenmeleri yürekleri kan ağlatacak bir manzara idi"

Tablo: Anadolu'da İsyanlar[32]

Ayaklanma	Bölgesi	Başlama Tarihi	Bastırılma Tarihi
Ali Batı Ayaklanması	Cizre, Nusaybin, Savur ve Mardin	11 Mayıs 1919	18 Haziran 1919
Birinci Bozkır Ayaklanması	Konya-Bozkır	27 Eylül 1919	4 Ekim 1919
İkinci Bozkır Ayaklanması	Konya-Bozkır	20 Ekim 1919	4 Kasım 1919
Birinci Anzavur Ayaklanması	Biga	27 Eylül 1919	30 Kasım 1919
Şeyh Eşref Ayaklanması	Bayburt-Hart	26 Ekim 1919	24 Aralık 1919
İkinci Anzavur Ayaklanması	Biga	16 Şubat 1919	16 Nisan 1919
Düzce Ayaklanması	Düzce, Beypazarı, Nallıhan, Adapazarı-Hendek	13 Nisan 1920	31 Ağustos 1920
Yozgat Ayaklanması	Yozgat-Tokat-Zile	14 Mayıs 1920	15 Temmuz1920
Cemil Çeto Ayaklanması	Siirt-Garzan	20 Mayıs 1920	7 Haziran 1920
Yozgat Ayaklanması	Sorgun	13 Haziran 1920	23 Haziran 1920
Çopur Musa Ayaklanması	Afyon	21 Haziran 1920	n.a.
İkinci Düzce Ayaklanması	Düzce	8 Ağustos 1920	28 Ağustos 1920
Milli Aşireti Ayaklanması	Viranşehir	24 Ağustos 1920	15 Eylül 1920
Yozgat Ayaklanması	Yozgat	5 Eylül 1920	31 Ekim 1920
Koçgiri İsyanı	Kemah	1 Ekim 1920	17 Haziran 1921
Konya Ayaklanması	Konya	2 Ekim 1920	6 Ekim 1920

32 Nuray Ertürk Keskin, *"1920: Bağımsız ve Halka Doğru Yönetim"*, Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini, (1919-1928), (Editör: Nuray E. Keskin), Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırmaları, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, KAYAUM, Ankara, 2012, C.1, s.196.

Türkiye
Kültür Portalı

Türkiye Kültür Portalı

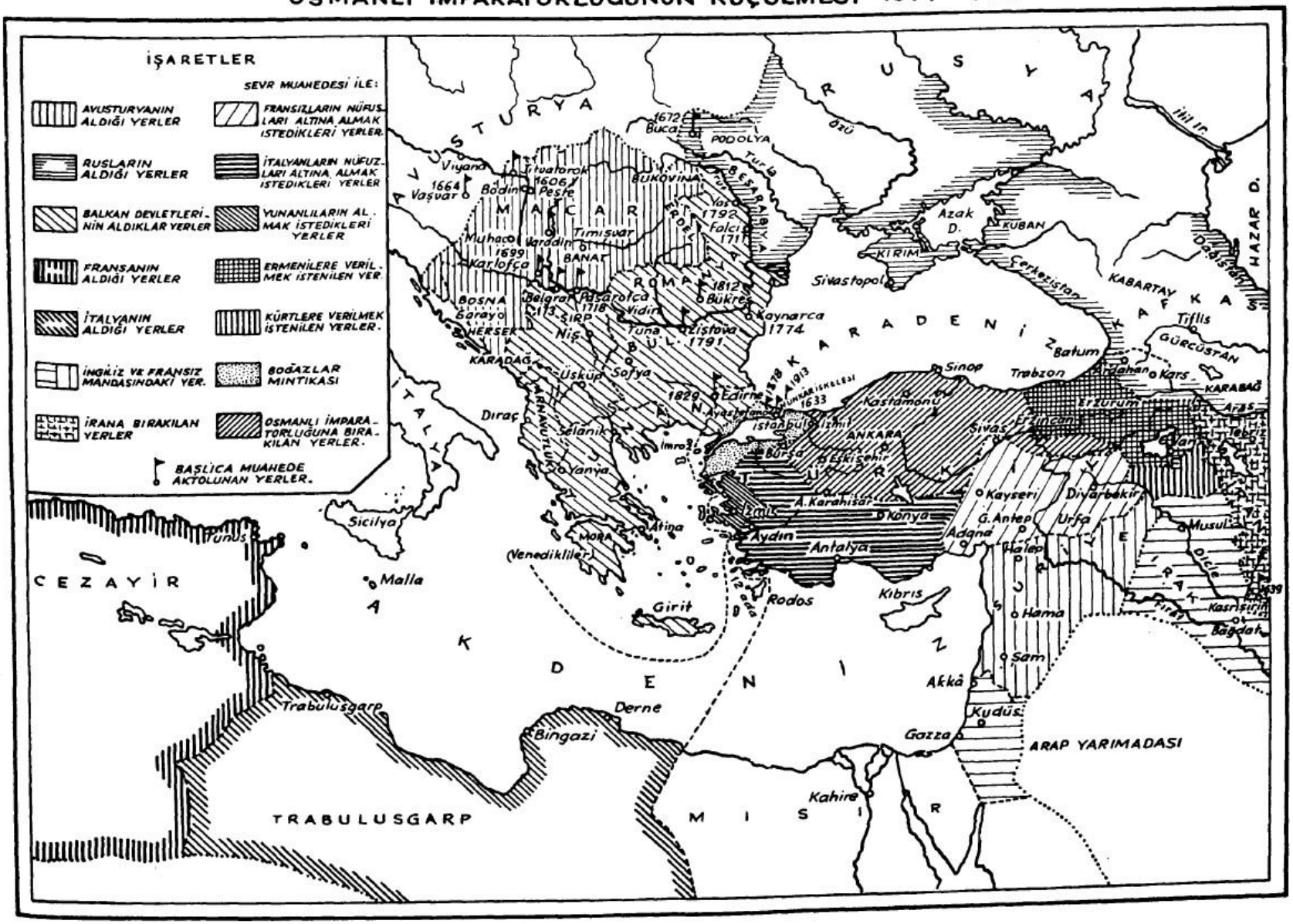

Kaynak: Erim, Nihat (1953). **Devletler Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri. C.I. (Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları).** Türk Tarih Kurumu Basımevi. s.163. Ankara.

Ve Bu Arada Kuvayı Milliye ve Yerel Kongreler

“Bir ulusun topyekûn ***Ya istiklâl ya ölüm*** bilinci, ve elinde çakaralmaz diz çöküp kurşun yağdırarak, çaresizliğin çaresinin ne olduğunu; halin ve geleceğin ne olacağını; neyin nasıl yapılması gerektiğini; ve hiçbir dayatma ve koşulda vatanın elden gitmeyeceğini hem yurtseverlere göstermesi hem süperlerin her türlü varlık ve gücüne karşın tarihin sahnesine yumruğu sıkılı, dişleri kenetli ve kan-ı revanda çıplak bedeni dimdik çıkıvermenin gizil gücüdür **Kuvayı Milliye…**

Tablo: Kongreler ve Tarihleri[51]

Sıra	Kongre Adı	Toplandığı Tarih
1	Kars Islâm Şûrası	5 Kasım 1918
2	Birinci Kars Kongresi	14 Kasım 1918
3	Kars Islâm Şûrası Büyük Kongresi	30 Kasım-2 Aralık 1918
4	Birinci Ardahan Kongresi	3-5 Ocak 1919
5	İkinci Ardahan Kongresi	7-9 Ocak 1919
6	Büyük Kars Kongresi	17-18 Ocak 1919
7	Birinci Trabzon Kongresi	23 Şubat 1919
8	İzmir Büyük Kongresi	17-19 Mart 1919
9	İkinci Trabzon Kongresi	22 Mayıs 1919
10	Birinci Balıkesir Kongresi	27 Haziran-12 Temmuz 1919
11	*Erzurum Kongresi*	*23 Temmuz-7 Ağustos 1919*
12	İkinci Balıkesir Kongresi	26-30 Temmuz 1919
13	Birinci Nazilli Kongresi	6-8 Ağustos 1919
14	Alaşehir Kongresi	16-25 Ağustos 1919
15	Muğla Kongresi	18 Ağustos 1919
16	*Sivas Kongresi*	*4-12 Eylül 1919*
17	Üçüncü Balıkesir Kongresi	16-27 Eylül 1919
18	İkinci Nazilli Kongresi	19-20 ya da 23-24 Eylül 1919
19	Üçüncü Nazilli Kongresi	6 Ekim 1919
20	Birinci Edirne Kongresi	16 Ekim 1919
21	Sivas İçin Muğla Kongresi	20-31 Ekim 1919
22	Dördüncü Balıkesir Kongresi	19-29 Kasım 1919
23	İkinci Edirne Kongresi	15 Ocak 1920
24	Oltu Islam Terakki Fırkası Kongresi	21 Şubat 1920
25	Beşinci Balıkesir Kongresi	10-23 Mart 1920
26	Lüleburgaz Kongresi	31 Mart-2 Nisan 1920
27	Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi	9-14 Mayıs 1920
28	Afyon Kongresi	2 Ağustos 1920
29	Birinci Pozantı Kongresi	5 Ağustos 1920
30	İkinci Pozantı Kongresi	8 Ekim 1920

Mustafa Suphi

1 Eylül 1920'de Bakü Doğu Halkları Kurultayı, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Neriman Nerimanof'un konuşmasıyla açılır. Üçüncü Enternasyonal'in sekreteri Zinovyev, *Mustafa Kemal'in komünist olmadığını bildiklerini, buna rağmen emperyalistlere karşı savaştığı için destekleyeceklerini* belirtir.[105] Kurultay'ın 4 Eylül'de toplanan üçüncü oturumunda Ankara Hükümeti'nin temsilcisi İbrahim Tali Bey'in bildirisi okunur. Bildiri de; "*Anadolu hareketinin bir burjuva akımı olmadığı, Anadolu devrimcilerinin Kızıl Devrimin doğan güneşine yöneldiklerini ve geleceklerini Üçüncü Enternasyonal'e bağladıkları*" vurguları öne çıkarken, bildiri "*Yaşasın Sovyet Rusya ve sadık bağlaşığı Devrimci Doğu*" sloganı ile biter.[106]

Halkçılık Programı'nın yayınlandığı gün olan 13 Eylül 1920'de Mustafa Kemal Paşa, Mustafa Suphi tarafından kendisine gönderilen 15 Haziran tarihli mektubu cevaplar:

"Aynı amaç için çalıştıklarını, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nın Sovyet idare teşkilatından farksız olduğunu belirtir. Türk Komünist Fırkası'nın yalnız Meclis'le ilişki kurmasını isteyerek, Meclis'in toplumsal devrimi yavaş yavaş uygulamaya koyacağını" bildirir.[117]

Jean Paul Marat

La Convention Nationale'in etkili isimlerinden *Jean Paul Marat*'nın 15 Eylül 1789'da kendi gazetesi *L'Ami de Peuple*'de (Halkın Dostu) yazdıklarıyla Mustafa Kemal Paşa'nın yazıp – söylediklerini karşılaştıralım:

"(...) Tutarlı bir hükümette, iktidarın mutlak hâkimi, gerçek egemen, halkın kendisidir; en yüce otorite odur. Yaygın bir devlette, herkesin her şeye katılabilmesi olası sayılamayacağından, halkın temsilcileriyle etkili olması bizzat çözümleyemediği işleri; önderleri, bakanları, subaylarıyla düzenlemesi gerekir. Bu yüzden vatandaş kısmının çıkarlarını gözetmek, kamu işlerini düzene koymak devletin ilk ve temel yasası olmalıdır. Eğer gerçek egemen halkın kendisi ise her şey ondan sorulmalı, egemenlik hakkını bizzat kullanamazsa vekilleriyle kullanmalıdır. (...) Ne var ki, mutlak ve sınırsız egemenlik erki yalnız ve yalnız halkın kendisindedir. Zira, genel iradenin [irade-i milliye] sonucudur bu, ayrıca halkın toplu halde kendini satması, kendine ihaneti, ya da kötülük etmesi düşünülemez."

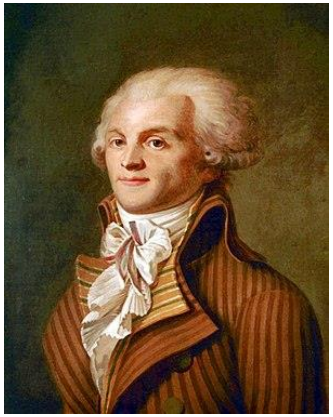

Robespierre

Peki, şimdi hangimiz *Jacoben Marat*'nın ***mutlak ve sınırsız egemenlik, yalnız ve yalnız halkın kendisindedir*** formülüyle *Mustafa Kemal Paşa*'nın ***egemenlik kayıtsız şartsız milletindir*** formülü arasında bir fark olduğunu savunabilecek?

Saint Just

Bizim yüreğimiz, 1897'de Mülkiye'ye gönderilen Abdülhamit'in şekerlerini yerlerde ezerek kabardı.

Sonra, Resneli Niyazi'nin gezdiği dağlarda hürriyete sevdalandı.

Sonra, dedi ki; Kahrolsun istibdat, yaşasın hürriyet…

Sonra o hürriyetin rüzgârı ile Bandırma'nın güvertesinde bir çift mavi göz ve bir çatal yürek ile buluştu.

Sonra şahin olup Anadolu'ya uçtu: Havza, Amasya, Erzurum, Sivas hattından.

Sonra bir kış ayazında bozkırın Ankara'sında Seymenlerle kucaklaştı sevdamız.

Artık ustalaştı kanatları.

Sonra 1920'nin baharında o balkonda kurucu iradeye dönüştü.

Sonra Bakü'de diğer mazlum milletlerle Doğu Halkları Kurultayı'nda buluştu.

Sonra da, Kuzey komşudan esen kızıl Bolşevik rüzgârlar süvarilerimize güç verdi.

Ve Haymana, Afyon tarikiyle İzmir'in derin lacivertinde fırtına kanatlı martılarla kucaklaştı.

Bizim sevdamız, kurtuluşla coştu, kuruluşla derinleşti ve 1923 Cumhuriyeti ile taçlandı…

Hâlâ, itici gücü 1789'un aydınlanması ve 1917'nin emek kardeşliği olan Bandırma'nın güvertesinde yüzümüzü yalayan rüzgâr, kırlaşmış saçlarımızı ve sakallarımızı okşamakta.

Ve hâlâ, 23 Nisan 1920'de o balkondaki kurucu irade, bizlerin yüreğinde, aklında…

O kurucu irade, milli mücadelenin programını yazdı.

Adını da *Halkçılık Programı* koydu…

Ve bugün yine haykırmaktayız ve haykıracağız:

Kahrolsun İstibdat, Yaşasın Hürriyet!

Serdar Şahinkaya
23 Nisan 2022, Bahçelievler
Ankara

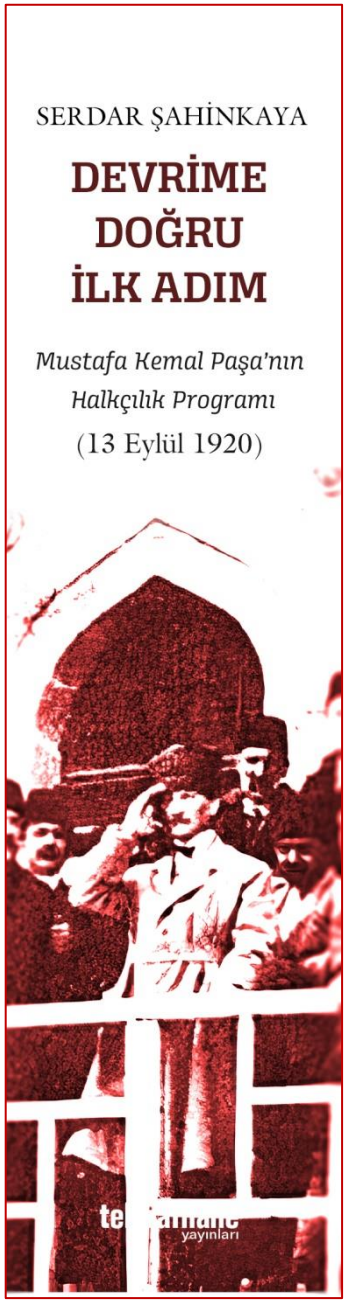

Sabrınız için teşekkürler….